

Broedende Zeearenden *Haliaeetus albicilla* in Nederland in 2020

Stef van Rijn, Andrea van den Berg, Peter de Boer, Jasja Dekker, Symen Deuzeman, Romke Kleefstra & Dirk van Straalen

De snelle groei van het aantal broedende Zeearenden in Nederland vanaf 2014 zette in 2020 sterk door. Dat blijkt niet alleen uit het aantal paren dat daadwerkelijk tot broeden overging, maar tevens uit de toename van waarnemingen in nieuwe gebieden. Zulke waarnemingen van subadulte en gepaarde vogels zijn vaak een opmaat voor vestiging. Het aantal in Nederland geboren jongen (sinds 2006) is inmiddels de 100 gepasseerd. Dat kan betekenen dat de Nederlandse broedpopulatie de komende jaren nog verder zal toenemen, misschien steeds vaker ook buiten gebieden in laag-Nederland.

Eerdere broedgevallen zijn gedocumenteerd in De Roder & Bijlsma (2006, 2008, 2009, 2010, de Roder et al. 2008; Oostvaardersplassen), Kleefstra & de Boer *in serie*; (Lauwersmeer), Fikkert & Gerritsen (2015; IJsselmonding/Zwarte Meer), van Rijn & Dekker (2016; landelijk overzicht), van den Bergh & van Manen (2018; Veluwe), Prop (2018; Eemmeer), Meeuwissen & Venema (2018, 2019; Zuidlaardermeer), de Boer & Deuzeman (2019; Zwarte Meer), de Jong & Deuzeman (2019; IJsselmonding), van Rijn *et al.* (2019b; overzicht 2019) en van Manen & Deuzeman (2020; Lepelaarplassen). In Van Rijn *et al.* (2019a) is een compleet overzicht opgenomen van alle gevallen in de periode 2006-18.

Dit artikel geeft een overzicht van het aantal bezette nesten en het broedsucces van Zeearenden in Nederland in 2020.

Methoden

Broedgevallen

Gegevens van broedgevallen zijn bijgehouden door de Werkgroep Zeearend Nederland in samenwerking met terreinbeherende organisaties. In veel gevallen wordt informatie van waarnemers uit het netwerk van Sovon en de Werkgroep Roofvogels Nederland verkregen. Onder broedgevallen worden alleen gepaarde vogels met een bezet nest verstaan. Bezette nesten zijn alleen nesten waarin sprake is van eileg of nesten waaraan in de voorjaarsperiode is gebouwd.

Nest- en ringonderzoek

Van een deel van de nesten is in samenwerking met terreinbeherende instanties eenmalig een nestbezoek uitgevoerd voor onderzoek. Nestbezoeken betroffen altijd de latere jongenfase bij een jongenleeftijd van 4-8 weken. De nestjongen werden gemeten, gewogen en geringd, zowel met een oranje metalen ring van het Vogeltrekstation als met een zwarte metalen kleurring met inscriptie (ringcode). Verzamelde biometrische gegevens betroffen gewicht (conditiemaat), vleugellengte (leeftijdsmaat) en tarsus-

index (geslachtsbepaling). Een deel van de jongen werden uitgerust met een GPS-zender als onderdeel van een project dat loopt van 2019 tot en met 2025 en de dispersie en overleving van Zeearenden zichtbaar moet maken.

Resultaten

Aantallen en verspreiding

In 2020 werden 20 bezette nesten geregistreerd. Dat is een forse toename in vergelijking met 2019, toen 14 bezette nesten werden vastgesteld (van Rijn *et al.* 2019). Ten minste 18 paren kwamen tot broeden, waarvan er 14 succesvol jongen grootbrachten. Nieuwe vestingen betroffen paren in het Lauwersmeer (Fr) waar een tweede paar een nest bouwde, de Makkumer Noordwaard (Fr), het ZW-Friese merengebied (Fr), de Zuid-Veluwe (Gld) en het Markiezaat (NB). Bovendien vestigde een paar zich opnieuw in de Oostvaardersplassen, na afwezigheid in 2019. De grootste toename kwam op conto van Friesland, met in totaal 6 bezette nesten. In de regio Flevoland vestigden 6 paren. In de Biesbosch en zoete Delta werden 5 nesten in gebruik genomen. Daarnaast vestigden zich paren in Groningen (1) en in de regio Veluwe/IJsselvallei in Gelderland (2) (Tabel 1).

Hiermee vormt de regio Flevoland-Randmeren niet meer het enige zwaartepunt in de Nederlandse verspreiding, maar neemt het aantal in Noord-Nederland (Friesland) en de Delta verder toe. Bovendien lijkt het erop dat nu ook het rivierengebied broedende Zeearenden gaat aantrekken, gezien de vestiging op de Noord-Veluwe en de nieuwe vestiging op de Zuid-Veluwe, beide aan de rand van het stroomdal van de IJssel.

Broedsucces

Van de 20 paren die in 2020 een nest in gebruik hadden, kwamen er twee niet tot broeden. Het nieuwe paar in het Lauwersmeer (Fr) bouwde een nest op amper 1200 m van het eerste paar, maar kwam niet tot broeden. Het ging om een vrouwtje in haar derde kalenderjaar en had dus vermoedelijk nog niet de geslachtsrijpe leeftijd bereikt. In de oeverzone van het Zwarte Meer (Fl) werd op 12 maart een adult vrouwtje dood aangetroffen. Ze was vermoedelijk al een paar dagen eerder gestorven en aangespoeld. Het paar was in die periode nog niet bezig gezien met broedgedrag. Sectie op het kadaver wees op enkele inwendige bloedingen en puntgaatjes op/door de huid op de rug, buik en hand. Bovendien waren de follikels nog niet gegroeid en was geen sprake van ei-ontwikkeling (Hugh Jansman, Wageningen Environmental Research). De vogel stief mogelijk als gevolg van interactie met een andere Zeearend.

Vier van de 18 paren die tot broeden kwamen mislukten. In het ZW-Friese merengebied mislukte een broedgeval in de eifase, vermoedelijk als gevolg van verstoring door mensen. Het nest bevond zich pal achter een recreatiewoning, die vanaf eind maart verbouwd werd. Op de Noord-Veluwe (Gld) wil het na de vestiging in 2017 nog steeds niet lukken. De broedvogels van dit paar waren in 2020 ouder dan het vijfde kalenderjaar, dus in de geslachtsrijpe leeftijd. In het voorjaar werd een vogel in broedhouding op het nest gezien. Nadien kon broeden niet worden bevestigd maar hield het paar zich nog wel in het nestbos op. Het geval mislukte vermoedelijk ten

gevolg van verstoring door mensen. Op de Slikken van de Heen (Z) kwam een paar tot broeden maar het geval mislukte in de eifase, zeer waarschijnlijk als gevolg van herhaaldelijke verstoring door sportvissers. In de omgeving van het Markiezaat (NB) werd voor het eerst gebroed maar mislukte het geval eveneens in de eifase. Er werden eischalen gevonden met sporen die wijzen op vraat door marters (mogelijk Boommarter) maar of dit de primaire mislukkingsoorzaak was, blijft speculatief.

De 14 succesvolle broedparen brachten 6x 1 en 8x 2 jongen groot, samen 22 individuen. Hiervan waren er acht uit zowel Noord-Nederland als de regio Flevoland afkomstig. De Biesbosch en de zoete Delta telden totaal vijf jongen. Daarnaast werd voor het eerst een jong grootgebracht in het rivierengebied van Oost-Nederland (Tabel 1). Dat is gemiddeld 1.6 uitgevlogen jongen per geslaagd broedgeval en 1.1 per nest.

Tabel 1. Broedsucces van Nederlandse zeearendparen met bezette nesten in 2020. *Nest occupation and reproductive success of breeding birds of White-tailed Eagles in The Netherlands in 2020.*

Regio <i>Region</i>	Broeden <i>Breeding</i>	Jong(en) <i>Chick(s)</i>	Vliegvlug <i>Fledged</i>
Noord-Nederland			
Lauwersmeer-west	Ja	2	2
Lauwersmeer-oost	Nee	0	0
Zuidlaardermeer	Ja	2	2
Makkumer Noordwaard	Ja	1	1
Alde Feanen	Ja	2	2
ZW-Friese merengebied	Ja	0	0
Fluessen	Ja	2	2
Flevoland & Randmeren			
Zwarte Meer	Nee	0	0
IJsselmonding	Ja	2	2
Veluwemeer	Ja	1	1
Oostvaardersplassen	Ja	1	1
Lepelaarplassen	Ja	1	1
Eemmeer	Ja	2	2
Rivieren Oost-Nederland			
Noord-Veluwe	Ja	0	0
Zuid-Veluwe	Ja	1	1
Deltagebied			
Brabantse Biesbosch	Ja	1	1
Dordtse Biesbosch	Ja	2	2
Slikken van Heen	Ja	0	0
Hellegatsplaten	Ja	2	2
Markiezaat	Ja	0	0

Het broedsucces in 2020 kan daarmee als gemiddeld worden gekarakteriseerd in vergelijking met eerdere jaren. De paren uit Noord-Nederland kenden een bovengemiddeld broedsucces; vier van de vijf succesvolle paren brachten twee jongen groot. In de regio Flevoland was het broedsucces benedengemiddeld met 1.3 jongen per geslaagd broedgeval ($n=6$). Broedvogels uit de Biesbosch en de zoete Delta brachten gemiddeld 1.7 jongen per geslaagd broedgeval groot ($n=3$), overeenkomend met het gemiddelde in 2020. Van 8 nesten werden 11 jongen gekleuringsd (Lauwersmeer, Veluwemeer, Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen, Eemmeer, Brabantse Biesbosch, Hellegatsplaten en Zuid-Veluwe).

Foto 1. Jonge Zeearenden op het nest van het Eemmeer, 10 juni 2020 (Foto: Warner Jan de Wilde). *Nestlings of White-tailed Eagles at breeding site Eemmeer, 10 June 2020.*

Afkomst van broedvogels

In 2019 werd vastgesteld dat tenminste 12 broedvogels een ring droegen. In de Oostvaardersplassen, waar in de periode 2006-2018 jaarlijks was gebroed, was in 2019 voor het eerst in 13 jaar geen nest in gebruik. Er werden wel adulte vogels waargenomen maar of er sprake was van een gevestigd paar kon niet worden bevestigd (van Rijn *et al.* 2019b). In april 2020 werd van het gevestigde paar in de Oostvaardersplassen de ringcode van het vrouwtje geregistreerd. Deze vogel bleek afkomstig van het nest uit de IJsselmonding en in haar zesde kalenderjaar. Op basis van eerdere waarnemingen bleek dat de vogel tot en met 2018 door

NW-Europa had rondgezworven en dat waarnemingen van haar uit 2019 ontbraken. Vermoedelijk vestigde deze vogel zich in 2019 in de Oostvaardersplassen en ging daar een paarband aan. Dat is een aanwijzing dat het eerste broedende vrouwtje uit de Oostvaardersplassen (de Duitse vogel uit 2003) in 2018 of 2019 is gestorven. Als dat klopt zou die vogel 15 à 16 jaar oud zijn geworden. Dit is echter speculatief omdat er geen ringaflezingen van deze vogel bekend zijn uit de periode 2007-19.

Op 14 maart 2020 werd het Duitse vrouwtje van het broedpaar in het Zwarte Meer dood aangetroffen. Op basis van de ringcode kon worden bepaald dat dit de broedvogel was die in elk geval sinds 2015 in het Zwarte Meer was gevestigd. De vogel bereikte een leeftijd van 13 jaar.

Van het nieuwe paar op de Zuid-Veluwe (Gld) kon op basis van de ringcode worden vastgesteld dat het vrouwtje van Duitse origine is en in haar vijfde kalenderjaar.

Van de broedvogels uit 2019 (zie van Rijn *et al.* 2019b) en 2020 waren er vijf van Duitse origine en negen van Nederlandse bodem. Van de overige dieren is de herkomst niet bekend.

Discussie

De groei van het aantal paren en nesten kende vanaf 2014 een versnelling, met een substantiële toename in 2020. Omdat er nog steeds nieuwe overzomerende paren worden geregistreerd zal de groei de komende jaren waarschijnlijk verder doorzetten. Uit ringwaarnemingen blijkt dat nieuwe paren worden gevormd uit Nederlandse rekruten en vogels van Duitse afkomst. Door de snelle toename van het aantal geboren jongen zal in de komende jaren het aantal vogels in de geslachtsrijpe leeftijd toenemen, waarmee de kans op toetreding tot de Nederlandse broedpopulatie verder zal stijgen. De nesten zitten vooralsnog vrijwel allemaal in de meest rustige delen van grote natuurgebieden of op strategische locaties waar weinig mensen komen, dan wel door beheerders weggehouden worden. Waar mensen wel in de buurt van nesten actief kunnen zijn, bleken geregeld verstoringen op te treden, met verlies van broedsels als gevolg. Nieuwe broedparen vestigen zich steeds vaker in agrarisch cultuurlandschap, maar altijd met grote wateren of rivieren op korte afstand. De toename in 2020 betreft vooral de provincie Friesland. Alle regio's met grote wetlands liepen verder vol, zodat in 2020 het niet meer alleen de regio Flevoland is waar de meeste Zeearenden voorkomen. Gezien de vestiging op de Noord-Veluwe en de nieuwe vestiging op de Zuid-Veluwe, op de flank van de IJsselvallei, lijkt er sprake te zijn van expansie naar het binnenland met het stroomgebied van de IJssel als eerste keus. Waarschijnlijk zullen de komende jaren ook nieuwe broedparen opduiken in regio's van Waal, Neder-Rijn en Lek, en mogelijk Maas.

Dank en verantwoording

Alle waarnemers en terreinbeherende instanties die betrokken waren bij broedgevallen in 2020 worden bedankt voor het delen van de informatie en voor de mogelijkheid om nest- en ringonderzoek te doen. Waarnemers die ringen aflazen en doorgaven worden bedankt voor hun bijdrage bij de identificatie van broedvogels. Meer informatie over

het onderzoek aan en de bescherming van Zeearenden in Nederland is te vinden op de website van de Werkgroep Zeearend Nederland (<https://werkgroepzeearend.nl/>).

Summary

Rijn S. van, van den Berg A., de Boer P., Dekker J., Deuzeman S., Kleefstra R. & van Straalen D. 2021. Breeding White-tailed Eagles *Haliaeetus albicilla* in The Netherlands in 2020. De Takkeling 29: 54-60.

In 2020 20 pairs of White-tailed Eagles occupied a nest in wetlands in The Netherlands. At least 18 pairs commenced egg-laying. Fourteen pairs were successful, raising a total of 22 fledglings, of which 11 were colour-ringed. Breeding sites are still mainly situated in large nature reserves with restricted human access and large freshwater bodies. If not, human disturbances were common, resulting in nest failure. The expansion in 2020 suggests colonization of inland areas in the region of river IJssel. Recent settlements were a mixture of Dutch recruits and birds from German origin. The ongoing colonization of potential breeding areas and present reproductive output of Dutch White-tailed Eagles allow further expansion of the Dutch breeding population.

Literatuur

- Bergh W. van den & van Manen W. 2018. Broedgeval van Zeearend *Haliaeetus albicilla* op de Noord-Veluwe in 2017. De Takkeling 26: 58-61.
- Boer V. de & Deuzeman S. 2019. Broedvogels van Kadoelermeer, Groote Buitenlanden, Ganzendiep en een deel van het Zwarte Meer in 2019. Sovon-rapport 2019/54. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Fikkert C. & Gerritsen G. 2015. Het eerste broedgeval van de Zeearend in Overijssel in 2015. Vogels van Overijssel 2015:22-27.
- Jong A. de & Deuzeman S. 2019. Broedvogels van het Ketelmeer en Vossemeer (IJsselmonding) in 2019. Sovon-rapport 2019/59. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleefstra R. & de Boer P. 2010. Broedvogelmonitoring in het Lauwersmeer in 2010. SOVON inventarisatierapport 2010/26. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleefstra R. & de Boer P. 2011. Broedvogelmonitoring in het Lauwersmeer in 2011. SOVON inventarisatierapport 2011/24. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleefstra R. & de Boer P. 2012. Broedvogelmonitoring in het Lauwersmeer in 2012. Sovonrapport 2012/39. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleefstra R. & de Boer P. 2014. Broedvogelmonitoring in het Lauwersmeer in 2014. Sovon-rapport 2014/40. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleefstra R. & de Boer P. 2015. Broedvogelmonitoring in het Lauwersmeer in 2015. Sovon-rapport 2015/58. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Manen W. van & Deuzeman S. 2020. Broedvogels van Toppad Urk, Lepelaarplassen, Wildwallen/Heggenlandschap en Greppelveld in 2019. Sovon-rapport 2020/06. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Meeuwissen G. & Venema J.H. 2018. Eerste broedgeval van de zeearend in de provincie

- Groningen in 2017. De Grauwe Gors 45: 20-33.
- Meeuwissen G. & Venema J.H. 2019. Tweede broedgeval van de zeearend in de provincie Groningen in 2018. De Grauwe Gors 46: 18-29.
- Prop D. 2017. Broedvogels van de Dode Hond 2017. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Rapport 260.
- Prop D. 2018. Zeearend broedt in het Eemmeer. Vogelwerkgroep het Gooi en omstreken. <https://www.vwggooi.nl/index.php/2-algemeen/369-zeearend-broedt-in-het-gooi>
- Rijn S. van & Dekker J.J.A. 2016. Zeearenden in Nederland. Een kennisoverzicht van de verzamelde gegevens tot en met 2016 en een onderzoeksplan. Rapport 2016-03. Jasja Dekker Dierecologie & Delta Milieu, Arnhem/Culemborg.
- Rijn S., van den Berg A., de Boer P., Dekker J., Deuzeman S., van Straalen D. & Kleefstra R. 2019. Broedende Zeearenden in Nederland in 2006-2018. Limosa 92: 3-15.
- Rijn S., van den Berg A., de Boer P., Dekker J., Deuzeman S., Kleefstra R. & van Straalen D. 2019. Broedende Zeearenden *Haliaeetus albicilla* in Nederland in 2019. De Takkeling 27: 204-209.
- Roder F.E. de & Bijlsma R.G. 2006. Eerste broedgeval van de Zeearend *Haliaeetus albicilla* in Nederland. De Takkeling 14: 209-231.
- Roder F.E. de, Bijlsma, R.G. & Klomp J. 2008. Tweede broedgeval van de Zeearend *Haliaeetus albicilla* in Nederland. De Takkeling 16: 100-123.
- Roder F.E. de & Bijlsma R.G. 2008. Derde broedgeval van de Zeearend *Haliaeetus albicilla* in Nederland. De Takkeling 16: 188-198.
- Roder F.E. de & Bijlsma R.G. 2009a. Vierde broedgeval van de Zeearend *Haliaeetus albicilla* in Nederland. De Takkeling 17: 195-200.
- Roder F.E. de & Bijlsma R.G. 2009b. Zeearend *Haliaeetus albicilla* in Oostelijk Flevoland gedood door windturbine. De Takkeling 17: 68-73.

Adres: Werkgroep Zeearend Nederland, info@werkgroepzeearend.nl